

Prostko-Prostyński Jan, rec. książki: R. C. Blockley, *The Fragmentary of Classicising Historians of the Later Roman Empire. Eunapius, Olimpiodorus, Priscus and Malchus* (Area. Classical and Medieval Texts, Papers and Monographs published by Francis Cairns no 6; 10), Redwood Burn Ltd., Leeverpool 1981–1983, vol. I, ss. XII+196; vol. II, s. X+515, „Balcanica Posnaniensia. Acta et Studia” 1990, t. 5, s. 447–449.

<https://doi.org/10.14746/bp.1990.5.50>

<https://pressto.amu.edu.pl/index.php/bp/article/view/54292>

Instytucją przechowującą materiały źródłowe jest Biblioteka Collegium Historicum Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

<http://bch.amu.edu.pl>

Zadanie zostało zrealizowane w ramach konkursu „Społeczna odpowiedzialność nauki II – Wsparcie dla bibliotek naukowych”. Projekt zatytułowany „Digitalizacja archiwalnych wydań czasopism naukowych zgromadzonych przez Bibliotekę Coll. Historicum UAM”. Projekt dofinansowany ze środków budżetu państwa, przyznanych przez Ministra Nauki w ramach Programu Społeczna odpowiedzialność nauki II. Wsparcie dla bibliotek naukowych (umowa nr BIBL/SP/0092/2024/02 z dnia 05.12.2024). Całkowita wartość projektu: 247 236,00 zł. Kwota dofinansowania: 220 836,00 zł.

The institution storing the source materials is the Library of the Collegium Historicum of the Adam Mickiewicz University in Poznań.

<http://bch.amu.edu.pl>

The task was carried out within the framework of the competition “Social Responsibility of Science II – Support for Scientific Libraries”. The project entitled “Digitization of archival editions of scientific journals collected by the Library of the Coll. Historicum of Adam Mickiewicz University”. The project was co-financed from state budget funds granted by the Minister of Science within the framework of the Programme Social Responsibility of Science II. Support for Scientific Libraries (agreement no. BIBL/SP/0092/2024/02 of 05.12.2024). Total value of the project: PLN 247,236.00. Amount of co-financing: PLN 220,836.00.

UNIwersytet
IM. ADAMA MICKIEWICZA
W POZNANIU

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Społeczna
Odpowiedzialność
Nauki II

Mapa B z kolei obejmuje importy rzymskie na obszarze identycznym jak poprzednio. Również i tu zastosowano znaki topograficzne.

W części C, zajęto się szczególnym rodzajem importów, a mianowicie monetami. Wydzielenie zabytków numizmatycznych i przedstawienie ich na osobnej planszy ma swój sens z uwagi na wielką rolę tych ostatnich w ustalaniu chronologii barbaricum.

Do trzech wyżej opisanych map dołączono obszerny indeks, a w nim jeszcze dwie plansze: D i E. Przedstawiają one szczegółowo obszary wokół: Castra Regina oraz Cetium – Vindobona – Carnuntum.

Całość indeksu posiada 217 stron nieliczbowanych. Podzielony jest on na części odpowiadające poszczególnym mapom. Przy każdym haśle podana jest jego dokładna lokalizacja na odpowiedniej mapie wg współrzędnych, krótka informacja o obiekcie (stałym bądź ruchomym), źródła antyczne, z których jest znany oraz najważniejsza literatura współczesna.

Mapy A do C wykonano w skali 1 : 1 000 000.

Na zakończenie należy dodać, że mapa TIR M – 33, będąca owocem żmudnych badań przede wszystkim uczonych czechosłowackich, jest dla nas szczególnie ważna z uwagi na fakt, że obejmuje obszary Imperium Rzymskiego położone najbliżej naszych granic oraz przyległą do ich część barbaricum (w skład którego wchodzi tu też pewne regiony Polski). Będzie więc ona bardzo przydatna do dalszych badań nad kontaktami Rzymu z sąsiadami w Europie Środkowej.

Jerzy Hatlas (Poznań)

R. C. Blockley, *The Fragmentary of Classicising Historians of the Later Roman Empire. Eunapius, Olimpiodorus, Priscus and Malchus* (Arca. Classical and Medieval Texts, Papers and Monographs published by Francis Cairns no 6; 10), Redwood Burn Ltd., Leeverpool 1981 - 1983, vol. I, ss. XII+196; vol. II, s. X+515.

Najpełniejszym spośród dotychczasowych edycji¹ fragmentów zaginionych historii powszechnych wspomnianych w nagłówku dziejopisów późniejsza krytyka stawiała dwa podstawowe zarzuty: 1° wydawcy oparli ich rekonstrukcję wyłącznie na materiale dostarczonym przez Bibliotekę Focjusza, Leksykon tzw. Suidasa i wyciągi Konstantyna Porfirogenety, a całkowicie pominęli materiał przechowany u innych historyków czy kompilatorów; 2° nietrafnie ustalono kolejność fragmentów w obrębie odtwarzanych dzieł. Mimo niewątpliwej słuszności podnoszonych zastrzeżeń ponowne, uwzględniające je wydanie tych źródeł pozostawało jednak przez długie lata postulatem badawczym, dopiero obecnie realizowanym przez R.-C.B.

Plan pracy jest dość prosty. Tom I (studium analityczne) składa się z dwóch zasadniczych części. Pierwsza z nich (s. 1 - 94) podsumowuje krytycznie badania odnoszące się do osoby danego autora (na podkreślenie zasługują tu uwagi o środowisku, z którego się wywodził, przekonaniach politycznych i religijnych) i jego dzieł (tendencja polityczna, wady i zalety warsztatu styl). Część druga (s. 97 - 127) zajmuje się identyfikacją poszczególnych fragmentów wraz ze wskazaniem odpowiednich dróg przekazu i ustaleniem ich kolejności w ramach rekonstruowanych historii. Zestawiony materiał źródłowy został podzielony na dwie kategorie: pewny (*certain*) i prawdopodobny (*probable*) lub możliwy (*possible*). Tę drugą grupę oznaczono kwadratowymi nawiasami. Schemat ów powtarza się przy każdym autorze. Tom II (1983) zawiera publikację interesujących nas źródeł (wprowadzono drobne zmiany w stosunku do twierdzeń w części

¹ C. Müller, *Fragmenta historicorum Graecorum*, IV, Parisiis 1885; L. Dindorf, *Historici Graeci minores*, I, Lipsiae 1870; B. G. Niebuhr, *Corpus scriptorum historiae Byzantinae*, XIV, Bonnae 1829 (obowiązujące są wydania Müllera i Dindorfa). O publikacjach części fragmentów informuje np. M. E. Colonna, *Gli storici bizantini dal IV al XV secolo*, I. *Storici profani*, Napoli 1956, s. 43 (Eunapius), 78 (Malchus), 93 i 101 (Olimpiodorus), 103 (Priscus).

wcześniejszej — odnotowuje je wstęp) z dodaniem nie zapowiadanych w podtytule urywków *Historii* Izauryczyka Kandidusa i tych ustępów z Suidasa, których nie dało się ściśle zakwalifikować, ale które z wielkim prawdopodobieństwem można przypisać komuś z tej właśnie grupy historyków. Podobnie jak w tomie pierwszym, zachowano rozróżnienie na fragmenty niewątpliwe i dyskusyjne, co stanowi wartościowe ułatwienie dla wykorzystujących te źródła badaczy. Aparat krytyczny (do tekstów) jest niestety skrócony, obejmuje tylko ważniejsze warianty lekcji podawanych przez rękopisy i godniejsze uwagi (*noteworthy*), lecz tutaj nie zaakceptowane, koniektury poprzednich wydawców.

Tekstom greckim towarzyszy równoległy przekład na język angielski dążący do ścisłości w oddaniu myśli starożytnych autorów, z zachowaniem jednak odpowiednich wymogów narzucanych tłumaczowi przez literacką angielszczyznę (s. IX). Do tego dochodzi zwięzły komentarz historyczny i językowy, wykaz miejsc cytowanych źródeł, a także, co należy koniecznie podkreślić, tabela korelująca numerację fragmentów w obecnym wydaniu z numeracjami używanymi przez dawniejsze edycje.

Oba tomy wyposażono w indeksy; bibliografia znajduje się w tomie pierwszym, a tom drugi przynosi jeszcze niewielkie uzupełnienia (także bibliograficzne — s. 483) i korekty do pierwszego.

Wielki wkład pracy włożony przez R.-C.B. w przygotowanie niniejszego wydania jest niezaprzeczalny, mimo to niestety nie realizuje ono zadań ciążących na wydaniu krytycznym². Przede wszystkim dlatego, że R.-C.B. nie dokonuje własnej analizy zachowanej tradycji rękopiśmiennej (bezpośredniej) polegając, jeśli chodzi o ocenę jej wartości, na opinii wydawców bizantyjskich dziejopisów, czy encyklopedystów, u których odpowiednie fragmenty się przechowały. W tej sytuacji nie mogło być też mowy o kontroli poprzednich odczytów. Nie ma też opisu przekazów i historii tradycji bezpośredniej, przedrukowano natomiast testimonia. Subiektywne i właściwie niczym nie uzasadnione jest skrócenie aparatu krytycznego, brak też wiadomości, mam tu na myśli wyczerpującą informację o wydaniach cząstkowych i nowożytnych tłumaczeniach. Tego rodzaju „uchybień” we wzorowym wydaniu są nie do pomyślenia.

Są i pewne luki w zestawionej literaturze przedmiotu — zwłaszcza starszej³. Dość nie-szczęśliwy zbieg okoliczności sprawił, że trzy wartościowe rozprawy⁴ mogące bardzo istotnie wpłynąć na ostateczny kształt ustaleń R.-C.B. ukazały się zbyt późno.

Drugie z podstawowych zadań, jakie postawiła przed sobą obecna edycja, a mianowicie rozwikłanie kolejności poszczególnych fragmentów, nie zostało wypełnione bezdyskusyjnie, głównie wskutek powierzchowności analizy i nadmiernego zaufania do przypadkowych wypowiedzi literatury naukowej. Jeśli chodzi np. o Malchusa (główne źródło do dziejów Ostrogotów podczas ich pobytu na Bałkanach w drugiej poł. V w.) to rezultaty osiągnięte przez R.-C.B. różnią się diametralnie od wyników uzyskanych w szczegółowej rozprawie M. Erringtona⁵, z którymi można się na ogół zgodzić.

² Ze wstępów danych przez R.-C.B. nie dowiadujemy się jednak, jaki ma właściwie ono charakter i czy zmierza do zastąpienia edycji Müllera i Dindorfa.

³ Dostrzegam nieobecność następujących prac: A. Meineke, *Zu Eunaplos*, *Hermes* 2, 1867, s. 402 - 404; F. Wiescher, *Hispalis und Hispala bei Eunaplos* p. 80 ed. Bonn. und Philostratus vita Apollonii V. 9, *Philologus* 31, 1872, s. 546 - 547; A. Jordan, *Commentariolum de Eunapii Sardianii fragmentis e palimpsesto Vaticano emendandis*, *Magdeburg* 1880; E. Borries, *Die Quellen zu den Feldzügen Julians des Abtrünnigen gegen die Germanen*, *Hermes* 27, 1892, s. 170 - 209; L. Jeep, *Philostorgios und Olympiodoros*, *Jahrbücher für classische Philologie Suppl.* 14, 1885, s. 73 - 81; F. Barišić, *Prisk kao izvor za najstariju istoriju Južnih Slovena*, *Srpska Akademija Nauka, Zbornik Radova XXI*, *Vizantološki Institut* 1, *Beograd* 1952, s. 52 - 69. Spośród rozpraw C. G. Cobeta na temat Eunapiusa cytowany jest tylko (i to niezupełnie ściśle) jego artykuł ogłoszony w *Mnemosyne* 10, 1882, s. 27 - 41; nie powinno się też pomijać książki T. Hägga, *Photios als Vermittler antiker Literatur. Untersuchungen zu der Technik des Referierens und Excerptierens in der Bibliothek* (*Studia Graeca Uppsaliensia* 8), *Uppsala* 1975.

⁴ A. Baldini, *Ricerche sulla storia di Eunapio di Sardi. Problemi di storiografia tardo-pagana* (*Studi di storia antica* 10), *Bologna* 1984; Th. M. Banchich, *The Historical Fragments of Eunapius of Sardis*, *New-York* 1985; M. Errington, *Malchos von Philadelphia, Kaiser Zenon und die zwei Theoderiche*, *Museum Helveticum* 40, 1983, s. 82 - 110.

⁵ Errington, o.c., s. 95 (tabela).

Sumując, podstawowa wartość wydania R.-C.B. leży w cennym wprowadzeniu, komentarzu i kompletniejszym zestawieniu istniejących fragmentów. Pod tym względem przewyższa znacznie poprzednio obowiązujące edycje C. Müllera i L. Dindorfa.

Jan Probst-Prostyński (Szczecin)

DIE LAUFBAHN DES KAISERS DECIVS IM LICHT DER NEUEN INSCRIFT AUS BULGARIEN

Die Frage des Verlaufs von cursus honorum des Kaisers Decius ist noch nicht bis zum Ende erklärt, obwohl sie Gegenstand zahlreicher Studien gewesen ist¹. Es wurde allgemein angenommen, daß der Statthalter von Niedermösien (Moesia inferior) vom Jahre 234 – Casius Messius Quintus Decius Valerianus, und der Statthalter vom Näheren Spanien (Hispania citerior) vom Jahre 238, Quintus Decius Valerinus, dieselbe Person sind².

In Anlehnung an diese Spur verbindet B. Gerov diese Person mit dem künftigen römischen Kaiser Decius³. Diese These, trotz des Widerspruchs von G. Barbieri⁴, scheint recht wahrscheinlich zu sein.

Aufgrund des genannten Studiums ließ sich teilweise der Verlauf Kaiser Decius' Laufbahn rekonstruieren⁵. Ein neues Licht für diesen Gegenstand und neue Interpretationsmöglichkeiten gibt uns die letzts entdeckte Inschrift aus Montana (heutige Michajlovgrad – Bulgarien). Da ist der Text⁶:

Imp(eratori) Caes(ari) Marco Aur(elio) | Severo Alexandro pio | felici invicto Aug(usto) | pontifici maximo, | patri patriae, | C(aius) Quintus Decius leg(atus) Aug(usti) pr(o) pr(aetore) provinciarum | Moesiae itemque | Germani(a)e Inferiorum | candidatus Aug(usti) | devotissimus | dicatissimusque | numini | maiestatique | eorum.

Sie erwähnt eine bis jetzt unbekannte Funktion des künftigen Imperators, und nämlich die niedergermanische Statthalterschaft. So erfüllt die gut bekannte historische Gestalt eine Lücke in der Prosopographie von Germania inferior. Die germanische Statthalterschaft von Decius fällt auf die Zeitspanne zwischen den Jahren 223 und 233⁷, was seine Amtierung zwischen folgenden Statthaltern festsetzt:

- T. Flavius Aper Commodianus (Nr. 53 nach W. Eck – die Jahre 222/223)
- C. Furius Sabinus Aquila Timesitheus (Nr. 57 nach W. Eck – 233/234)⁸.

Jerzy Hatlas

¹ G. Alföldy, *Fasti Hispanenses*, Wiesbaden 1969, S. 56 – 59; G. Barbieri, *L'albo senatorio da Settimio Severo a Carino*, Roma 1952, S. 205, Nr. 1012; G. Barbieri, *Nota sull'imperatore Decio*, Omagiu lui Constantin Daicoviciu cu prilejul implinirii a 60 de ani, Bucureşti 1960, S. 11 – 13; G. Bersanetti, *Studi sull'imperatore Massimino il Trace*, Roma 1940, S. 43f.; J. Fitz, *Die Laufbahn der Statthalter in der römischen Provinz Moesia Inferior*, Weimar 1966, S. 30, 31, 52, 62; B. Gerov, *Novi dannî za imperator Decij Trajan*, Annuaire du Musée Nat. Arch. Plovdiv, 1950, S. 93 – 100; B. Gerov, *Zur Identität des Imperators Decius mit dem Statthalter C. Messius Q. Decius Valerinus*, Klio 39 (1961), S. 222 – 226; A. Stein, *Die Legaten von Moesien*, Budapest 1940, S. 97, S. E. Stout, *The governors of Moesia*, Diss. Princeton 1911, S. 71/72; B. E. Thomasson, *Laterculi praesidum*, Göteborg 1977, S. 27/28; RE, III, 1465; RE, XV, 1251. u.s.w.

² Barbieri, o.c.

³ Gerov, Klio 39 (1961), S. 222 – 226.

⁴ Barbieri, o.c.

⁵ Z.B.: Alföldy, o.c.

⁶ Arheologija, XXVIII, 1986, 1, S. 37 – 39.

⁷ Ibidem.

⁸ W. Eck, *Die Statthalter der germanischen Provinzen vom 1. – 3. Jahrhundert*, Epigraphische Studien, B. 14, Köln – Bonn 1985.